

Gorski:

Zanimive pripovedi profesorja Silvestra.

2. O vodni kaplji.

(Konec.)

Ta hiša je bila namreč prava visoka šola. V to šolo niso hodili otroci, ampak dijaki, tako veliki, da je že ta in oni ponosno vihal košate brke. Tudi niso učili navadni učitelji, ampak sami učenjaki. V tem poslopju tudi ni bila ena sama šolska soba, ampak soba pri sobi, cela vrsta sob in cela vrsta nadstropij. In kolikor večja je bila soba, toliko večji in bolj učeni so bili v njej učitelji, imenovani „vseučilišni profesorji“, pa toliko imenitnejši so bili tudi poslušalci-dijaki, imenovani „visokošolci“.

V eni izmed teh sob je bilo prav tedaj, ko je prišla naša kaplja v vseučiliško poslopje, posebno veliko poslušalcev. Bili so pa silno tihi in kakor zaverovani v starega, nad vse učenega profesorja, ki jim je nekaj razkladal in pripovedoval. O čem jim je le govoril? Ne boste verjeli, pa je res: ravno o vodi. Rekel je namreč oni trenutek, ko se je naša kaplja, zaprta v cevi, zunaj na hodniku prepirala s pipo, svojim učencem tudi tole:

„Gospodje! Kaj ne, vsakdo izmed nas potrebuje vode, naj si bo mlad ali star, učen ali preprost. Vsi jo rabimo. In vendar je malo ljudi, ki bi vedeli, kaj je pravzaprav voda, ali z drugo besedo: iz česa obstoji voda. Sicer pa ni čudno, če mnogi še danes tega ne vedo. Kajti pred dobrimi tristo in petdesetimi leti sploh še nihče ni vedel, iz česa je voda. Tedaj se je pa slučajno — kakor pri vseh velikih stvareh — posrečilo dognati angleškemu učenjakom, iz česa obstoji. Ugotovili so z različnimi poizkusi, da obstoji voda iz dveh, našim očim nevidnih delov, ali kakor pravijo: iz dveh plinov. Enega teh plinov imenujemo vodik, drugega kisik. Oba sta pa, kot rečeno, našim očem nevidna, podobna zraku, o katerem vemo, da ga dihamo, pa ga vendar s svojimi očmi ne vidimo. Da se sami prepričate, da je temu res tako, vam bom zdaj pred vašimi očmi vodo razkrojil v ti dve sestavini in potem iz njiju spet proizvedel vodo, kakor jo pijemo.“

Po teh besedah je učen profesor malo pomolčal in dal z roko znamenje slugi, naj mu prinese vode. Sluga ga takoj uboga. Vzame iz omare steklenico in odhiti na hodnik. Ondi natoči vode pri vodovodni pipi. Ko odvijje petelin, veselo zažubori voda v zlato prostost, in med prvimi kapljicami poskoči v posodo tudi naša kaplja.

Posoda je polna vode, in sluga jo odnese v sobo. Oj, kako ponosna je bila naša kaplja, ko je spoznala v vseučiliški dvorani, da je zdaj med samimi učenjaki! Komaj je čakala, da zve kaj novega. Morda bo pa še sama pomagala pri kakem poizkusu in se kaj novega naučila? Zadovoljna se je muzala in čakala, kaj se bo zgodilo.

Toda — kaj je to? Komaj je vtaknil učeni profesor dvoje koncev električne žice v steklenico, že je minila našo kapljo vsa potrpežljivost. Neznansko jo je namreč streslo ... Zakaj po žici je šinil skozi njo električni tok. Nekako tako ji je bilo — dà, še mnogo hujše! — kot takrat, ko je ždela vsa onemogla na oni ladji v parnem kotlu. Vsak trenutek je bila pripravljena na smrt. Zakaj videla je, kako neusmiljeno je divjal električni tok in davil kapljo za kapljo. Druga za drugo so se morale ukloniti, ko jih je grabil električni tok. Razkrajal jih je v kisik in vodik, ki sta se dvignila, vsak na svojem koncu žice, iz steklenice. Vpila bi bila naša kaplja, toda kdo bi jo bil slišal? Zbežala bi bila, pa kam je hotela, ko ni bilo izhoda iz steklenice? Skrila bi se bila, pa kaj bi bilo pomagalo, ko pa ni bilo v prozorni steklenici temnega kotička. Sama bi se bila umorila, pa kaj, ko je vedela, da se ne sme. Pa saj bo kmalu konec — — — Tok je že blizu, zgrabi jo, strese, in tudi ona gre na dvoje: v vodik in kisik. Po nji je! — — Pa nele po nji, po vsej vodi v steklenici! Steklenica je prazna. Voda se je izpremenila v kisik in vodik. Vsak izmed njiju je pa izhlapel v posebno posodo.

Profesorjevih poizkusov pa še ni bilo konca. Ko je bil ločen kisik in vodik, je pa začel mož ta dva izpreminjati v vodo. Spustil ju je namreč v ono posodo, kjer je prej bila voda, in tam noter napeljal s pomočjo posebne priprave precej električnih isker. In glejte, res! Kar naenkrat sta se začela gostiti vodik in kisik, pa sta padala v obliki vodnih kapljic na dno posode. Steklenica se je spet začela polniti z vodo.

Mladi gledalci so te premembe opazovali z veseljem, in ko je bil poizkus končan, so v znak priznanja tudi ploskali učenemu profesorju. Profesor pa se je le nalahno priklonil in odšel iz dvorane.

Pa tudi naša vodna kaplja je bila zelo zadovoljna z gospodom profesorjem; seveda pa tudi sama s seboj, čeprav je morala mnogo prestati. Zdaj je vsaj vedela, iz česa pravzaprav je. Zazdelo se ji je, da je bila mrtva, zdaj je pa spet oživela. Že se je veselila, da morda še kaj čudnega doživi sredi teh učenih ljudi, a zmotila se je. Za profesorjem so kmalu začeli zapuščati dvorano tudi dijaki, in ni trpelo dolgo, pa je bila dvorana prazna in tiha. Tedaj je pa prišel šolski sluga, vzel posodo z vodo in odhitel z njo do lijaka na hodniku, pa jo izlil iz posode. Naša vodna kaplja je prišla zdaj na čisto drugo, novo pot, pa spet neprijetno. Drsula je in padala po umazanih cevéh vedno nižje, dokler ni kapnila v smrdljiv kanal. Ta jo je speljal venkaj iz mesta. Za mestom pa se je končaval umazan kanal v še bolj umazano, motno mlakužo sredi travnikov, njiv in vrtov.

Oj, v tej mlakuži so bile spet bridke ure za našo kapljo! Fui! Kakšen smrad se je širil po tej mlaki! Pa saj ni bilo čudno! Tu sem so se stekali najrazličnejši izločki človeških in živalskih bitij, tu sem so metali ljudje vsakovrstno nesnažo, pa naj so bili ostanki starih čevljev ali klobukov, smrdljivih mrhovin in gnilih jedil, mastnih škatel in tolstih papirjev. Največ preglavice so pa delale naši kaplji vsakovrstne ostudne živali v m¹

kuži. Kako nasilne so bile, in med temi najbolj nasilne tiste, ki so bile najmanjše. Kar mrgolelo je teh nadležnic okrog nje. Med njimi so bile mnoge tako majhne, da jih je bilo na stotine v eni sami vodni kaplji.

Vsa potrta in obupana je životarila naša vodna kaplja v tej mlakuži. Silno se je bala, da se naleze grdih bolezni, saj takih kali je bilo brez dvoma nešteto v tej gnusni mlakuži. Tudi je premišljevala, kakšno ponižanje jo je zdaj doletelo. Še pred kratkim sredi svetle in zračne sobane, sredi samih učenih mož, zdaj pa v tej ostudni nagnusni mlaki, tako zapuščena in ognušana!

Komaj je čakala kake nove izpremembe. Pa jo je tudi dočakala. Nekega jutra na vse zgodaj je namreč privlekel k mlaki vinogradnik Peter svoj sod za gnojnico. Odmašil ga je in s korcem jel zajemati umazano brozgo. »Hej!« si je mislila zdaj naša kaplja, »ne bodi lena! Porabi priliko, pa smukni v sod! Morda le prideš polagoma na boljši zrak?« In kakor si je rekla, tako je storila. Približala se je korcu, splavala vanj, in Peter jo je z drugo vodo vred vlil v svoj sod. Nedolgo nato je Peter spet pogнал svoje kljuse, sedel na voz, in z njim se je v sodu peljala tudi naša kaplja naravnost v njegov vinograd. Tam je Peter sod odmašil, ga vozil med trtami gor in dol, pa je voda curljala na izsušene trtne korenine. Naša kaplja je še nekaj časa pomišljala, ali bi obstala rajši v sodu na mastni dogi, ali bi se tudi ona spustila na zemljo? Zazdelo se ji je, da bo poslednje boljše. Brž je pri prvi priliki zdrčala na izsušeno koreninje. To jo je z veseljem sprejelo in použilo.

Iz korenine se je kaplja pomikala višje po deblu. Saj je videla nad seboj za lubom fine majčkene cevke in po teh cevkah je rinila navzgor do zelenih listov, ki jih je obsevalo svetlo solnce tako ljubko.

Že je bila prav na vrhu v širokem trtinem listu, ki ga je obsevalo solnce z vso svojo močjo. Toda gorje! Tu pa je kaplja resnično doživela svoj pogin. Povzročili so ga solnčni žarki, ki so jeli obdelavati kot večji delavci našo ubogo kapljo od vseh strani. Najprej so ji izsrkali vse redilne snovi, kar jih je bila sprejela vase na svoji dolgi poti, in te snovi so oddali zelenim listom, da bi se z njimi okrepcali. Potem so jo pa tudi popolnoma razkrojili, raztelesili in njene dele pomešali z drugimi snovmi in sokovi, ki so bili v listu, in iz te zmesi se je začel tvoriti vinski sok.

To je trajalo do jeseni. Tedaj so listi porumeneli, solnce je izgubilo svojo moč, vinske jagode so dozorele, in pričela se je vesela trgatav. Radostno petje se je zaslišalo v vinogradu. Prišli so ljudje, da pripravijo sladko grozdje. Grozd za grozdom je padal v široke brente, v njih so ljudje donašali grozdje do bližnje stiskalnice. Tam je pa kmalu začel teči vinski mošt. Ž njim so polnili sodove. In v sodovih so pustili mošt, dokler ni izvrel in se izčistil, tako da je nastalo iz njega »pristno vino«.

Tu pa je naenkrat prekinil stari profesor Silvester svoje pripovedovanje o vodni kaplji. Stopil je k omari v sobi, odprl njena vrata in segel v spodnji predal. Od tam je potegnil zaprašeno steklenico, jo dvignil, po-

gledal proti oknu skozi njo in dejal: »Glejte! Takšno vino imam tudi jaz tukaj v steklenici. Nedavno mi ga je poslal vinogradnik Peter, ker sva si dobra prijatelja. Mislil je pač, da mi bo s tem kaj ustregel. Zakaj to veste, da nekateri ljudje silno radi pijejo vino, pa si je mislil, da ga bom tudi jaz z veseljem izpil. Toda vino ima, kar že morda veste iz šole, tudi nekaj strupa v sebi. Ta strup imenujemo alkohol. O njem vam bom ob drugi priliki kaj več povedal. In prav zaradi tega alkohola vina ne ljubim tako, kot misli moj prijatelj Peter. Vino je pač tu in sem dobro za bolnike in za stare ljudi, ki jim manjka potrebnih moči, pa tudi odraslemu ravno ne škoduje, če ga uživa po pameti. Toda takim ljudem, ki duševno delujejo, kot n. pr. jaz, povzroča vino le škodo. Še v večji meri pa je vino — kakor vsaka druga opojna pijača — škodljivo otrokom. Če ste žejni, pa za danes sklenimo!«

Razšli smo se otroci, pa vsi z gorko željo, da bi bili spet kaj kmalu zbrani pri gospodu profesorju, ki nam bo brez dvoma povedal spet kako čudno, pa vendar resnično pripoved.

Jan Dugolesnik :

Miš u šoli.

Bilo je v hudih časih.

Tistega leta so imele tudi miši svoje zborovanje. Obravnavale so o skrbi za prehrano: kam bi šle in kje bi si poiskale vsaj toliko, da bi se prerinile do prihodnje letine. Saj bi bila vendar škoda, če bi moral za lakoto poginiti ves mišji rod? Seveda: miši bi imele še večjo slavo, če bi jih več ne bilo na svetu; to je res! Po preprostih vaških šolah, po mogočnih mestnih in meščanskih učilnicah, po srednjih in visokih izobraževališčih bi se učilo: Včasih so živele po naših krajih tudi miši. Bile so to majhne, ljubke živalce. Imele so sivo dlako in žive, črne oči. Urno so smukale po hišah iz kota v kot, iz luknje v luknjo. Ali škoda! V dvajsetem stoletju, v letih bede in pomanjkanja, je moral nežni mišji rod za lakoto poginiti.

To bi bila slava mišjega rodu. A plent naj pobere tako slavo.! — Nič! — Miši hočejo živeti! Življenje je več vredno kakor slava.

Stara miš je svetovala, naj bi se ena mišja družina vsaj za silo preživela v naši šoli. Otroci namreč prinašajo s seboj kruha in sadja, pa marsikatera drobtinica pade na tla. Škoda je je.

Tako smo dobili nekega jutra v zidu pri peči luknjo, in skozi luknjo je prihajala v šolsko sobo majhna suhotna miška.

Učenci so jo videli. Ali — dopoldanski! — da bi se brigali za tako majhno miško! Pametni bodite! Taka otročarija! Saj je ne vidijo prvič...